D•N
5/9 1949

England inför Washington

President Truman har fått mycket och välförtjänt berröm för sitt tal i Philadelphia inför förhandlingarna mellan Amerika, England och Kanada. Det sakliga innehållet var inte märkligt, men andan i uttalandena och det starka betonandet av att det rörde sig om diskussioner "mellan vänner" bör ha gjort mycket för att skapa en gynnsammare atmosfär än den irritation och det misstroende som tagit sig uttryck i en tidvis överhettad tidningspolemik över Atlanten. Visserligen är det inte troligt att man i Washington kommer att fatta definitiva beslut om den stora generalplan som krävs mot dollarkrisen, men förhandlingarna blir utan tvivel så betydelsefulla och svårigheterna så stora att det blir tvingande nödvändigt för alla parter att uppbåda varje uns av vilja till samförstånd och förståelse.

Det framgår nu långt klarare än blott för några månader sedan att orsakerna till Europas dollarkris ligger mycket djupare än man tidigare tänkte sig och att problemen måste angripas från nya utgångspunkter. Det senaste vittnesbördet härom är uttalandet från den europeiska Marshallorganisationens ledning att Västeuropa inte har någon möjlighet att uppnå ekonomiskt oberoende till 1952, när Marshallhjälpen upphör. Den utveckling som fört fram till denna situation har i stora drag varit likartad inom alla de berörda länderna, men av olika anledningar, inte minst den att England är hela sterlingområdets bankir, har uppmärksamheten — och kritiken — främst koncentrerats på detta land. Dock medger alla besinningsfulla bedömare, även i Amerika, att den svåra försämringen i Englands läge väsentligen måste betraktas som ett led i en process som började redan under mellankrigstiden eller ännu tidigare och som framför allt kännetecknats av Amerikas framträngande till sin nuvarande ställning som världens utan jämförelse starkaste ekonomiska makt.

Till de enorma påfrestningar som två krig medfört har kommit en fortskridande prisförskjutning som måste drabba England speciellt hårt, nämligen en stegring i priserna på livsmedel och råvaror — dock med det för sterlingområdet särskilt sorgliga undantaget guld — som inte står i någon proportion till prisförhöjningen på detaljhandelsvaror. Andra för sterlingområdet mycket kännbara faktorer är att Indien, som förr tillförde området dollar, nu har ett årsunderskott i guld och dollar på nära 600 miljoner kronor samt att Amerika — inte minst av strategiska skäl — övergått till att använda konstgummi och därmed minskat inköpen av naturgummi från sterlingområdet med över 700 miljoner kronor om året. Ett mera tillfälligt, men mycket kraftigt arbete har också utan tvivel vållats av spekulationer i en förestående punddevalvering.

Trots försämrade yttre betingelser har dock Englands ansträngningar för att komma till rätta med svårigheterna varit långtifrån så resultatlösa som man på sina håll vill göra gällande. I fråga om produktionssiffrorna för 1948 och 1949 liksom i fråga om utvecklingen av exportvolymen har dessa siffror visat en klart stigande tendens. Den senaste produktionssiffran för juli i år är 10 procent högre än för samma månad förra året och 30 procent högre än för juli 1947. Exportvolymen har under de senaste månaderna legat på en nivå som är 50 procent högre än för motsvarande tid förra året och 75 procent högre än för samma tid 1947. Den senaste exportsiffran för augusti i år är 2,3 miljoner pund, vilket är den högsta siffra som någonsin uppnåtts i England.

Men är då, i ljuset av dessa uppgifter, den kritik som särskilt i Amerika riktats mot England och dess socialdemokratiska regering helt obefogad? Hur besvärligt det än är att ge ett rättvist svar på den frågan framgår av den brittiska veckotidningen Economists uttalanden de senaste veckorna. I en artikel den 13 augusti tog denna tidskrift, som skarpast och mer intelligent än något annat organ nagelfarit labourregeringens verksamhet, de amerikanska kritikens vital och grundval punkt för punkt påståendena om den socialistiska brittiska politikens skuld till dollarkrisen. I sitt på lördagen utkomna nummer riktar den emellertid återigen det oerhört kraftigt angrepp mot den verklighetsflyktens anda som präglar labourregeringen och hotar föra landet till en katastrof.

Motsägelserna i denna hållning är dock inte så stora som det först kan synas. Vad Economist liksom de flesta andra sedömare på båda sidor Atlanten kommer fram till är att de direkta socialiseringsåtgärderna i England inte betytt något nämnvärt för att framkalla dollarkrisen, men att en del av skulden kan tillskrivas regeringens oskicklliga regeringspolitik och bristande insikt om läget inom alla samhällsgrupper. Att denna brist på verklighetssinne främst är företrädd inom arbetarrörelsen är givetvis i nuvarande stund speciellt allvarligt. När en man som Strasbourgdelegaten Nally kan göra det groteska uttalandet att "det nu gäller att försvara den brittiska socialpolitiken mot en liten grupp rika och hänsynslösa amerikaner" är det icke förvånansvärt om man inom de bredare arbetarlagren saknar förståelse för vad det innebär att landets reserver sjunger på absolut sista versen. Ironiskt nog är det ju den frikostiga amerikanska hjälpen som till stor del utgör grundvalen för labours forcerade sociala reformer och för den falska säkerhetskänsla som Nallys utlandsde vittnar om och som gjort att England i alltför hög grad kunnat föra vad Times med ett beteckande uttryck kallar en "mjuk politik".

Det talas nu om många åtgärder för att råda bot på krisen, såsom nedskrivning av pundet, sänkning av de amerikanska tullarna, ökade amerikanska investeringar och lagringsköp samt höjning av guldpriset. Åtgärder av detta slag blir emellertid i längden inte mycket värda om inte England kommer ifrån den "mjuka politikens" motvilja mot sund, affärsmässig konkurrens och effektivitet. Inte en industri så att brittiska varor på allvar blir åtråvärda på dollarmarknaden. En väldig expansion av utgifterna och köpkraften på den inre fronten och relativt lättvunna framgångar på mindre väsentliga utlandsmarknader har kommit England att försumma denna uppgift så länge att endast den snabbaste och mest radikala omläggning kan förhindra oöverskådliga ekonomiska och politiska skadeverkningar inom hela den fria världen.

Ett ovanligt simpelt angrepp

på Dagens Nyheters undersökningar om kyrksamheten har gjorts i Svenska Dagbladet av kyrkoherde Sven Danell. I en ton av fromhet och salvelse anklagas vi för att ha avsiktligt givit felaktiga eller vilseledande uppgifter. Sålunda påstås att undersökningen utvalts "ett fåtal kyrkor under förbigående av pronoucerat kyrkliga bygder". I själva verket valdes vid undersökningen den 26 juni kyrkorna helt slumpvis — utan tanke på om kyrksamheten var stor eller inte —, och detta har uttryckligen framhållits i denna tidning. Vid den andra undersökningen, vars resultat också utförligt redovisats, valdes företrädesvis trakter som uttpekats som speciellt kyrksamma, detta just för att göra en kritik av hr Danells typ omöjlig. Vidare påstås att en från kyrksamhetssynpunkt dålig söndag avsiktligt valts (den andra undersökningen förbigås), trots att varje sådan tanke förklarats vara tidningen främmande och trots att biskop Björkquists Stockholmsuppgifter bekräftar de gjorda utredningarnas representativa karaktär. Kyrkoherde Danell antyder rent av att de småsel som fanns i den första undersökningen varit tillkomna med avsikt. Det är dess bättre sällan man möter en mot all moral så stridande anda som i denne kyrkoherdes inlägg.

Kommunal sotning

föreslår en utredning för Stockholms del. En hel rad motiv har anförts för en sådan omläggning, men det kan inte sägas att nuvarande ordning bereder allmänheten olägenheter. Närmast ger förslaget anledning att efteriysa hur det ligger till med utredningen om kommunal gårdsrenhållning. Där har för länge sedan konstaterats att de olika privata företagen, med all respekt för ansträngningar att lämna god service, inte har resurser nog för den hygieniska upprustning som är påkallad.

PRESSGRANNAR

Kompromissnera med religionsfriheten i de sakkunnigas aktuella förslag debatteras också i två politiska ungdomsförbunds tidskrifter. Olle Dahlén, liberal frikyrkoman, granskar i Frisinnad Ungdom ansvarsfullt de fördelar som statskyrkan tillagts jämfört med andra samfund och kommer i detta sammanhang också in på kristendomens ställning i folkunderv isningen:

De trossamfund som få ordna egen religionsundervisning måste i denna ta med sådant lärostoff att eleverna få "den för den allmänna medborgerliga hållningen önskvärda kristendomskunskapen". Självfallet skall en sådan undervisning givas, det är bara det att denna "förkortade" kristendomkunskap med sannolikhet kommer att från visst håll tagas till utgångspunkt för krav om att de allmänna kristendomskunskaper inte böra vara större än denna förkortade. Antagligen, om kanske med viss rätt, kommer den mindre kursen att betecknas som "objektiv". Den större får då stämpeln "subjektiv". Nytt och eldfängt bränsle till den sedan flera år pågående striden om dessa ting tillföres här onödigtvis. Hur detta skulle kunna undvikas är dock inte lätt att se.

En detalj på samma fält framhävs socialdemokraten Hilding Färms polemiska reflexioner i Folket:

Den, som av årlig övervägelse låter frikalla sina barn från skolornas kristendomsundervisning, bör noga betänka en sak. Detta barn kommer nämligen i fortsättningen att ligga efter i konkurrensen om de fortsatta utbildningsmöjligheterna. Han saknar nämligen betyg i ämnet kristendomskunskap. Skall han kunna likvärdig möte barn liksom en kurs och genomgå särskild prövning, den tycker att kommittén, som tydligen vill att detta givit sitt betänkande titeln "förslag till religionsfrihet", borde ha kunnat åstadkomma ett vettigare förslag. Varför skulle man inte t. ex. kunna tänka sig att ämnet kristendomskunskap utmönstrades ur betygregistret? I de flesta fall spelar det väl en fullständigt underordnad roll för en människas framtida utbildning. Visserligen har man i talas att elever i den hårda konkurrensen vid en del högre fackskolor har kunnat vinna inträde tack vare sitt överbetyg i kristendomskunskap, men det är väl orimligheter, som vi nu kommit ifrån.

Om statsmakterna skulle acceptera sakkunnigbetänkandet i befintligt skick, kommer säkerligen erfarenheterna att påskynda en mera djupgående omläggning av religionsundervisningen.

En rundabordsuppgörelse på subventionslinjen är bättre än ingen uppgörelse alls, betonar Lösunn (fp), som emellertid understryker skälen mot subventionering:

Var och en kände det som en lättnad då kräkreran subventioner avskaffades. Det är en dålig tröst att försöka att subventionsringen av mjölken och smöret ej behöver medföra några skattehöjning eftersom budgetöverskottet finnes att tillgå. Budgetöverskottet är ibland regeringens egonsten, som det är svårt förbjuden att peta på, och ibland den guldgrova, som tjuven alla oförutsedda önskemål. Om subventionerna nu tack vare detta rädda oss från skattelckning så betyda dock de höjda statsutgifterna att möjligheten till skattesänkning blir mer begränsad. Innan subventionsvägen tillgripes borde man åtminstone göra klart att den höjda mjölkpriset skulle medföra, en så dan väsentlig ökning av levnadskostnaderna att det märkbart påverkar levnadskostnadsindex.

Inget kan vara riktigare i princip, men det beklagliga är att just den pådrivande kraften, jordbrukarna själva, måste vara mer benägna för subventioner än för ytterligare prishöjningar på mjölken. Tidningen Arbetet (s) klargör sammanhanget:

Ett förhöjt mjölkpris betyder motsvarande förhöjning på smörpriset. Då det behövs 25 liter mjölk för ett kilo smör skulle en treöreshöjning betyda 75 öre mera på smörpriset. Det är då som betänklighetierna inställer sig. Redan nu är det ett faktum, att smörkonsumtionen i landet sjunkit; andra kvartalet i år med 8 procent jämfört med andra kvartalet 1947. Förbrukningen av margarin har i stället ökat med det tredubbla under motsvarande tid. Ser man på denna jämförelse skulle det paradoxalt nog kunna innebära, att ett höjt mjölkpris gör mjölkproduktionen ännu mindre lönsam, därigenom att övergången från smör till margarin skulle ytterligare accentueras.

Visserligen skulle, påpeker den senast citerade tidningen, ökade margarininkomster också stanna hos lantbruket genom oljeväxtodlingen, men fördelningen av inkomsterna på olika typer av jordbruk skulle bli en helt annan.

Länstoppets psykologi innefattar också framtidsaktikerna, utvecklar Henning Jonsson i tidskriften Fackföreningsrörelsen. Hans slutord lyder:

Frågan om trivseln i arbetet är i själva verket djupast sett frågan om en ny människovärdering, en värdering som ger kroppsarbetarna samma ställning i produktionsprocessen som andra, uttrycki i bl. a. något så när likartade semesterarbetstider och pensionsregler i landen. Intill dess är arbetaren undervärderad och känner sig undervärderad, en känsla som har sig uttryck i irrationella reaktioner med något som exempelvis tidsstudierna. Utan hänsyntstagande till dessa fakta blir trivselfrihetsen en perifierale lek med ord utanför realiteternas bittra ring.

Utan tvivel är det både riktigt och viktigt att arbeta för social utjämning i de tre hänseenden som här berörts. Dagens Nyheter har för sin del också givit uttryck åt samma mening som författaren beproduktionen ännu mindre lönsam, därigenom att övergången från smör till margarin skulle ytter